

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 21 Volume: 5 Issue: 21

Bahar 2012 Spring 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KIRŞEHİR KALELERİ

“KIRŞEHİR CASTLES”

Veli ÜNSAL*

Özet

Kırşehir ve çevresinin içinde bulunduğu Orta Kızılırmak Bölümü, coğrafi konum itibarıyla Anadolu'nun tam orta noktasında yer alır. Ayrıca bu coğrafi konum Kırşehir'e, Anadolu'nun doğu ile batısı ve kuzey ile güneyi arasında bir kültür akışı görevini de yüklemiştir. Bunun sonucu olarak ta Anadolu'yu baştanbaşa kesen, en eski ve en işlek yolların üzerinde bulunması ile Kırşehir, önemli bir konak yeri olmuştur. Bunun sonucu olarak ta Kırşehir ve çevresinde çeşitli amaçlarla bazı kaleler inşa edilmiştir.

Bölgenin Eskiçağ tarihi ile ilgili araştırmalar yeterli sayılabilecek düzeydedir. Ancak bu araştırmalarda bölgedeki kaleler yer almamaktadır ve bu konuda bir eksiklik olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışma söz konusu eksiklikleri tamamlayıcı olması ve bölge kalelerini literatüre kazandırması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir, Kaleler, Kızılırmak, Cemele Kalesi, Keçi Kalesi, Kuş Kalesi ve Gavurkale.

Abstract

The central Kızılırmak region which includes Kırşehir and its surroundings is geographically located in the middle of Anatolia. Due to this geographical location Kırşehir has a responsibility of culture flow between north and south and west and east Anatolia. As a result Kırşehir which is located on the intersection of the oldest and busiest roads has become an important accommodation area. Therefore some castles were built in and around Kırşehir for various purposes.

The researches made on the region in prehistoric period are sufficient. However the castles in the region are not included in these researches and this is an outstanding deficiency. This study is important as it will supplement the above mentioned deficiencies and also it will bring the region castles in the literature.

Key Words: Kırşehir, Castles, Kızılırmak, Cemele Castle, Keçi Castle, Kuş Castle and Gavur Castle.

Kırşehir'in Coğrafi Durumu

Kırşehir ve çevresinin içinde bulunduğu Orta Kızılırmak Bölümü, coğrafi konum itibarıyla Anadolu'nun tam orta noktasında yer alır. İlin yüzölçümü 6665 km², rakımı ise 985

*Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

m.dir. İç Anadolu Bölgesinin on üç ilinden biri olan Kırşehir'i doğu ve güneydoğuda Nevşehir, güneyde Aksaray, batı ve kuzeybatıda Kırıkkale, kuzeyde Yozgat, batıda Ankara çevrelemektedir. Orta Kızılırmak bölümü 1000-1200 m. yükseklikte, akarsuların 100-200 m. derine gömüldükleri bir akarsu sahasıdır. Çok sayıdaki akarsu bu yapıyı kuzey, güney ve batı yönünde derin vadiler olarak parçalamıştır. Bu bölümün temelinde jeologların Kırşehir Masifi adını verdikleri yaşlı bir kütle yer alır. Akarsular ve yeraltı suları bakımından zengin olan Kırşehir'in yerleşme yeri olarak seçilmesinde suyun varlığı en büyük etken olmuştur (Güngördü, 1989: 3-4).

Kızılırmak¹ ülkemizde doğan ve ülkemizde denize dökülen bir akarsudur. Sivas'ın İmranlı İlçesi'nin doğusundaki Kızıldağ'dan doğar, Sivas, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir ve Ankara illerinden geçtikten sonra İç Anadolu Bölgesi'ni terk eder.

Kızılırmak, Kırşehir'in 17 kilometre güneyinden geçer. Irmağın geçtiği yerlere Kızılırmak Havzası denir. Coğrafi konumu itibarıyla Orta Kızılırmak Havzası, ülkemizin Fırat Havzası'ndan sonra en büyük havzasıdır. İl sınırları içerisinde diğer önemli akarsular Kızılırmak'ın kollarından olan Delice ve Kılıçözü çayıdır. Kılıçözü çayı Kızılırmak'ın il içinde kalan kuzey kolunu oluşturur ve kuzey-güney doğrultusunda 80 km. uzunluğa sahiptir (Güngördü, 1989: 4, 7). Delice çay² ise Kırşehir-Yozgat il sınırını oluşturur ve Yerköy yakınlarında Kırşehir il sınırına girer (Tarım, 1938: 11).

Bölge arazisi arızalı bir yapıya sahiptir. Ancak bu arızalı yapıda yer alan ve içinden Kızılırmak ve Delice Çayının aktığı alanlar bereketli çöküntü ovalarıdır. Kırşehir genelinde dağlar yüzölçümünün küçük bir bölümünü kaplar. Bu dağların ortalama yükseltileri 1500-2000 m. arasında değişir. İl topraklarının kuzey kesiminde Çiçekdağı, Orta kesiminde Baran dağı ve Kervansaray dağı önemli yükseltilerdir (Güngördü, 1989: 6-7).

Kırşehir'de karasal iklim egemendir. Kışlar sert ve soğuk geçer ancak bu durum Doğu Anadolu'daki gibi sürekli değildir. Ayrıca özellikle şehir merkezi Kervansaray ve Naldöken dağları arasında korunaklı bir saha görünümündedir. Bir bütün olarak ele alındığında bölge karasal step iklimine sahiptir.

İç Anadolu Bölgesi'nin bozkır kuşağı içinde kalan Kırşehir, genellikle orman örtüsünden yoksun olup, hâkim doğal bitki örtüsü bozkırdır (Güngördü, 1989: 7, 11).

Kırşehir'in kuruluş ve gelişmesinde coğrafi faktör olarak ulaşımın etkisi büyüktür. Kırşehir, Ankara-Kayseri karayolu üzerinde, Ankara'ya 186 km. ve Kayseri'ye 134 km. uzaklıktadır. Bu yönü ile bu yol yörenin doğu-batı akışını sağlar. Bundan başka Kırşehir kuzeyde Yozgat'a 111 km. ve güneyde Aksaray'a 110 km. uzaklıktadır. Bu yollar ise bölgenin kuzey-güneye açılan yollarıdır (Güngördü, 1989: 8-9). Söz konusu yollar tarih boyunca da önemini sürdürmüştür (Sevin, 1998: 48). Ayrıca genel anlamda adı geçen tüm bu güzergahlar arasında Kırşehir, bir düğüm noktasında almaktadır.

Kırşehir, Anadolu'yu baştanbaşa kesen, en eski ve en işlek yolların üzerinde bulunmasının sonucunda önemli bir konak yeri olmuştur. Ayrıca bu coğrafi konum Kırşehir'e, Anadolu'nun doğu ile batısı ve kuzey ile güneyi arasında bir kültür akışı görevini de yüklemiştir.

Kırşehir ve çevresi bu önemini sınırları içinde bulunan kaleler aracılığı ile de uzun süre korumuştur (Figür: 27).

Çayağzı (Cemele) Kalesi

Çayağzı (Cemele) Kalesi, Kırşehir ili merkez ilçeye bağlı Çayağzı kasabasının yaklaşık 1 km. güneydoğusundadır. Çevreye tümüyle hâkim konumda olan bir kayalık alan üzerindedir

¹ Kızılırmak, 1355 km. uzunluğu ile Türkiye'nin en uzun akarsuyudur.

² 426 km. uzunluğu ile Kızılırmak'ın en uzun koludur.

(Figür: 1). Kalenin kuzeyinden Ankara-Kırşehir karayolu geçmektedir. Bu yolu kontrol altında tutan kalelerden biridir.

Kalenin girişi muhtemelen güney cepheden verilmiştir. Çünkü diğer cepheler neredeyse uçurum görüntüsündedir.

Kalenin bulunduğu kayalık alan 1340 m.den başlayıp 1430 m. yükseltiye kadar çıkmaktadır. Kale, Çayağzı kasabasından ise yaklaşık 200 m. yüksekliktedir. Savunma açısından korunaklı bir alanda kurulmuştur. Kalenin sadece kasabaya bakan kuzey yönü hariç diğer bütün tarafları yükseltilerle doludur.

Kalenin duvar yapıları, kaledeki mimariyi gözlemek ve bu mimariden yola çıkarak bir tarihlendime yapmak için yeterlidir (Figür: 2). Doğu-batı doğrultulu kalede, Ortaçağ mimari yapılarında görülen duvar mimarisi ile daha erken dönemlere tarihlendirebileceğimiz kesme taş mimari yöntemi kullanılmıştır. Kaledeki duvar yapısı kalenin bulunduğu kayalık alan ile yani anakaya ile bütünlük göstermektedir. Bir başka ifade ile kalenin duvar yapılarındaki anakaya ile olan bütünlük o kadar fazladır ki anakaya bittiğinde duvar, duvar bittiğinde ise anakaya duvar yapısı olarak kullanılmıştır. Kalenin hemen hemen her yönünde duvar kalıntısına rastlamak mümkündür ama bunlar yüksekliği, 1 m.yi geçmeyen duvarlardır ve büyük oranda özelliklerini kaybetmişlerdir. Bunların yüksekliklerini kaybetmelerinde kalenin üstünde ve güney eteklerinde rastlanan kaçak kazılarında etkisi bulunmaktadır. Çayağzı (Cemele) Kalesi'nin neredeyse gerçek yüksekliğini koruyan duvarları batı duvarlarıdır. Bu duvar yaklaşık 4 m. yükseklikte ve hala ayakta. Bu duvarın temelinde büyük kesme taşlar kullanılmıştır (Figür: 3).

Bunlardan başka kalede kaya odaları ya da kaya oyukları olarak adlandırabileceğimiz bazı izler de bulunmaktadır (Figür: 4). Bu kaya oyukları arasında 30-40 cm. boyutlarında olanlarının tahıl öğütme işlemi için kullanılan sokular olduğunu düşünmekteyiz (Figür: 5).

Ayrıca kalede kullanım amacını şimdilik belirleyemediğimiz farklı büyüklüklerde çeşitli mekanlar mevcuttur. Bu mekanların duvar örgü sistemi kalenin diğer duvarlarından farklıdır. Bu mekanların duvarları kesme taş örgü sistemi ile oluşturulmuştur. Ancak batı duvarında olduğu gibi duvar temellerinde büyük kesme taşlara da rastlanılır.

Mimari verilerinden yola çıkarak kalenin, ilk kez İlk Tunç ve Erken Demir Çağında yerleşme gördüğünü söyleyebiliriz. Ancak yoğun olarak iskâna uğraması Ortaçağ'a rastlar. Bu görüşümüzü kalenin güneybatısından elde edilen az miktardaki keramik bulguları da destekler.

Çayağzı (Cemele) Kalesi'nin özelliklerinden başka bölge ile ilgili bir noktaya daha değinmekte fayda var. Bazı kaynaklarda Çayağzı (Cemele) Kalesi'ne çok yakın bir noktada yer aldığı söylenen Omala Kalesinden bahsedilmekte ve Çayağzı Kasabasının 1 km. kuzeyinde, Çayağzı Jandarma karakolunun hemen arkasında nispeten yüksek bir tepe üzerinde yer alan kaya kütesinin Omala Kalesi olduğu belirtilmektedir. Ancak biz bu yükseltide yaptığımız araştırmalarda burasının kale olduğuna dair ne mimari nede keramik bulgusuna rastlayamadık. Bizim tespitlerimize göre bu yükselti, bir kaleden ziyade Çayağzı (Cemele) Kalesinin ön kontrolünü sağlayan bir gözetleme kulesi özelliği taşımaktadır. Bu yükselti Çayağzı (Cemele) Kalesini ve kaleye ulaşan yolları gören bir noktada yer almasından ötürü belki de kale olarak değerlendirilmiş olmalıdır. Ayrıca bu yükselti, bir yerleşmenin kale olarak değerlendirilmesi için gereken birçok sebepten de yoksun bulunmaktadır. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda bu yükseltinin Omala Kalesi olduğu konusundaki görüşlerin bir kez daha değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kızılcaköy (Keçi) Kalesi

Kırşehir'in Özbağ Kasabasına bağlı Kızılcaköy'ün yaklaşık 1.5 km. kadar kuzeydoğusunda 1465 m. yükseltide çevreye son derece hâkim bir noktada yer almaktadır (Figür: 6). Kalenin ovadan yüksekliği ise 285 m. dir.

Doğu-batı doğrultulu kalenin bağlı bulunduğu yükselti tamamen taşlık bir arazi yapısına sahiptir.

Kırşehir çevresindeki kalelerin en büyüğüdür. Kaleye ulaşım son derece zordur ve Kızılcaköy eski köy yerleşmesi yakınlarından patika yollar aracılığı ile yapılmaktadır. Kalenin giriş kısmı büyük ihtimalle doğudan verilmiştir. Çünkü kalenin doğusundan başka tüm yönler geçit vermeyecek niteliktedir.

Kalenin güneyinden Kırşehir-Ankara, batısından ise Kırşehir-Yozgat karayolu geçmektedir. Bu yönü ile kale, bölgeyi kuzeye ve batıya bağlayan güzergâhları kontrol altında tutan bir noktada yer almaktadır. Bilindiği gibi yollar tarihin her döneminde gerek yerleşmeler gerekse şehirler için büyük önem taşımışlardır. Bir bölgeyi kontrol altında tutmak isteyenlerin yerleşmelerini önemli kavşak noktaları üzerine yapmaları bilinen ve sıkça uygulanan bir durumdur. Kızılcaköy (Keçi) Kalesi de etrafındaki yolları kontrol altında tutan yerleşmelerden biridir (Figür: 7).

Kalenin bir başka önemi ise yükseltisinden kaynaklanır. Bu yönüyle kale neredeyse bütün coğrafyayı kontrol altında tutan ve diğer kaleleri de gören bir nokta da yer almaktadır.

Duvar yapılarında görülen mimariden yola çıkarak kalenin bölgedeki İlk Tunç Çağı kalelerinden biri olduğu söylenebilir (Figür: 8). Kaledeki mimarinin benzerine bölge kalelerinden bir diğeri olan Yağmurlukale (Gavurkale)'de rastlanmıştır. İki kalenin duvar yapılarında kullanılan malzeme ve duvar mimarisi neredeyse birbirinin aynısıdır.

Kalenin üzerindeki duvar yapıları yassı taşlardan yapılmış olup zamanla gerçek yüksekliklerini kaybetmişlerdir. Kalede yer yer kaçak kazı izlerine rastlanmakla birlikte, duvar yapıları büyük oranda tahrip olmuştur. Bunun yanında yine kalenin üzerinde farklı amaçlarla kullanılan çeşitli mekânlara rastlanmıştır (Figür: 9). Kalenin eteklerinde de yine ne amaçla kullanıldığını tespit edemediğimiz ancak yine duvar kalıntıları olarak düşündüğümüz bazı mimari bulgulara da rastlanmıştır.

Kalenin birkaç kilometre güneybatısında, Ankara-Kırşehir karayolunun diğer tarafında Çayağzı (Cemele) Kalesi bulunmaktadır. Belki de Kızılcaköy (Keçi) Kalesi ve Çayağzı (Cemele) Kalesi bölgeyi çift taraflı kontrol altında tutan kalelerdir. Bu özelliklerinden başka her iki kale yükseltileri ile de dikkat çekmektedir. Ancak Çayağzı (Cemele) Kalesine ulaşım Kızılcaköy (Keçi) Kalesine göre daha kolaydır.

Kalede daha önce bazı araştırmalarda bulunanlar kalenin Roma dönemi izlerini taşıdığını ve bölgedeki yolları kontrol altında tutmak için yapıldığını belirtmişlerdir. Bu görüşlere katılmakla beraber bizim yaptığımız araştırmaların sonuçlarına göre kalede yerleşim izleri Roma döneminden çok daha eskiye ait olduğu yönündedir. Nitekim kale, Kırşehir de ilk iskanın başladığı tarih olan İlk Tunç Çağına tarihlendirilebilir.

Yağmurlukale (Gavurkale)

Kırşehir il merkezine bağlı Karıncalı köyünün yaklaşık 1 km. kadar batısında yer almaktadır. Kalenin 1 km. kadar batısında ve tepenin diğer yamacında Yağmurlukale köyü bulunmaktadır.

Çevresindeki alana tümüyle hâkim bir konumda yer alan kale (Figür: 10), 1725 m. yükselti ile bölgedeki kaleler arasında en fazla yükseltiye sahip olandır. Kale bağlı bulunduğu tepenin en yüksek noktasında yer almaktadır. Bu yönü ile çok korunaklı ve savunmaya son derece elverişli bir alandır.

İlk verilere göre duvar yapılarında görülen mimari olgular, kalenin bir İlk Tunç Çağı kalesi olduğu izlenimini vermektedir. Ayrıca kalenin güney eteklerinden bizim tarihlendirmemizi destekleyen İlk Tunç Çağı keramiklerine de rastlanmıştır.

Kalenin duvar örgüsü İlk Tunç Çağı kalelerinin duvar örgü sistemi olan kuru duvar örgü tekniği ile yapılmıştır (Figür: 11). Kale, doğal koşullarla tahrip olmakta ve duvar yapıları gün geçtikçe mimari yapısını kaybetmektedir.

Kalede yer yer kaçak kazı çukurlarına ve değişik şekillerdeki taşlardan oluşturulmuş farklı amaçlarla kullanılan mekân izlerine de rastlanmıştır.

Kalenin bağlı bulunduğu yükseltinin en üst noktasında tümülüs (Figür: 12) olarak değerlendirilebileceğimiz bir yapıda bulunmaktadır. Yani kalenin en üst noktasında tümülüs, onun eteklerinde de kale yer almaktadır. Kale ve tümülüste aynı tip yapı malzemeleri kullanılmıştır.

Kuzey-güney doğrultulu kalenin giriş kısmı doğudan verilmiştir. Zira kalenin duvar yapıları bu alanda yoğunlaşmaktadır. Ancak bu duvar yapıları büyük oranda tahrip olmuştur. Kalede yer yer kaçak kazı izlerine de rastlanmaktadır.

Kalenin doğu eteklerinde anakayanın oyulması ile oluşturulan bir mekanın varlığı söz konusudur. Bu mekanın kuzeyinde derinlemesine inilen bir alanda söz konusudur. Bu alan belki de, daha çok Anadolu'nun kuzeydoğusunda sıkça rastlanan su tünellerinin bir örneği ya da bir mağara kalıntısı olmalıdır (Figür: 13). Bu alanda yapılacak daha kapsamlı araştırmalar bu konuya açıklık getirecektir.

Ömerhacılı (Kuş) Kalesi

Kaman ilçesine bağlı Ömerhacılı kasabasının yaklaşık 1.5 km. kadar kuzeybatısında yer almaktadır (Tarım, 1947: 8-9). Kaleye ulaşım kasabanın güneyini dolaşan tali bir yol ile yapılmaktadır. Kale ulaşılması son derece güç, sarp bir kayalık üzerinde yer almaktadır (Figür: 14). Kuzey-güney doğrultu Ömerhacılı (Kuş) Kalesi, 1630 m. yükseltiye sahiptir. Savunma açısından son derece korunaklı bir alanda bulunmaktadır.

Kalenin duvar yapılarında ilk göze çarpan mimari tarz kalenin bir Ortaçağ yerleşmesi olduğudur (Figür: 15). Kalenin hem giriş kısmında hem de batısında harç kullanılarak yapılmış duvarlara rastlanır. Ancak kalenin giriş kısmında bir başka ifade ile güneybatısında Erken Demir Çağı kalelerinde görülen büyük kesme taşlardan oluşturulan duvar yapılarına da rastlanılmaktadır (Figür: 16). Bunun yanında yine kalenin kuzeybatısında da büyük kesme taşlardan oluşturulan yaklaşık 3 m. kadar devam eden duvar izlerine rastlanmaktadır (Figür: 17). Bu alanın hemen alt kısmında ise Yağmurlukale (Gavurkale)'de örneğine rastlanan ve su tüneli olduğu düşünülen bir başka mekanın varlığı söz konusudur (Figür: 18). Kalede yapılacak detaylı incelemeler sonucu bu alanla ilgili daha sağlıklı verilere ulaşılabileceği kanaatindeyiz. Anadolu kalelerindeki bu tür mekanların kalenin dışardan herhangi bir tehdiye maruz kaldığı zamanlarda çoğunlukla kullanıldığı bilinmektedir.

Kalede ilk belirlemelere göre farklı amaçlarla kullanılan bazı mekanlara da rastlanmıştır. Bu mekanlardaki duvar yapıları oldukça sağlam durumdadır. Duvarlar gerçek yükseltilerini kaybetmekle beraber 2 m.ye yakın yükseltileri ile dikkat çekmektedir. Bu mekanların duvar yapılarında gözlenen mimari bulgular Ortaçağ yapılarında görülen duvar izlerinin bir benzeridir. Ancak kalenin diğer yönlerindeki duvarlar büyük oranda tahrip olmuştur.

Kaledeki duvar yapılarından başka, dönem tespitinde faydalanabileceğimiz en önemli veriler keramiklerdir. Kalenin güneybatısından az miktarda Ortaçağ ve Demir Çağına ait keramikler toplanmıştır.

Ayrıca gözlemlerimize göre kalede dikkatimizi çeken bir başka mimari özellik daha vardır. Bu gözlemlere göre kalenin duvarları kalenin üzerine kurulduğu anakaya ile bütünlük sağlamaktadır. Bir başka ifadeyle kale, anakayanın doğal şekline uydurulmuştur. Duvarın bittiği yerde anakaya adeta bir duvar görevi görmektedir.

Kalenin ortalarında, bu duvar yapılarından başka örneklerini Çayağzı (Cemele) Kalesinde tespit ettiğimiz anakayaya oyularak yapılmış ve soku olarak kullanıldığını düşündüğümüz, büyüklükleri ve çapları 25-30 cm. arasında değişen kaya oyuklarına rastlanmaktadır (Figür: 19).

Eğri Kale

Kaman ilçesine bağlı Ömerhacılı kasabasının yaklaşık 1 km. kadar kuzeydoğusunda yer almaktadır. Kaleye bu isim yöre halkı tarafından anakayanın duruş şeklinden ötürü verilmiştir (Figür: 20). Ömerhacılı (Kuş) Kalesinin 400 m. kadar kuzeydoğusunda ve bu kaleye çok yakın bir alanda bulunmaktadır.

1510 m. yükseltiye sahip kale, doğu-batı doğrultuludur. Kalenin hemen kuzeybatısında su kaynaklarına rastlanmaktadır. Oldukça sarp bir alandadır ve kaleye ulaşım son derece zor şekilde ve patika yollardan yapılmaktadır.

Büyük oranda tahrip olmuş ve duvar yapıları gözlenemez hale gelmiştir. Eğri Kalenin, Ömerhacılı (Kuş) Kalesi ile aynı dönemde yapıldığını ve geçici bir süreyle iskan gördüğünü düşünmekteyiz.

Ömerhacılı (Kuş) ve Yağmurlukale (Gavurkale)'de varlığına rastlanan su tüneli olarak değerlendirilen mekana, bu kalede de rastlanmıştır (Figür: 21).

Doğru Kale

Kaman ilçesine bağlı Ömerhacılı kasabasının yaklaşık 1 km. kadar kuzeydoğusunda yer almaktadır. Kalenin ismi anakayanın duruş şeklinden kaynaklanmaktadır. Ömerhacılı (Kuş) Kalesinin 600 m. kadar kuzeydoğusunda, Eğri Kalenin hemen güneydoğusundadır. Eğri Kale, Doğru Kale ve Ömerhacılı (Kuş) Kalesi bir dağ silsilesi şeklinde birbirinin devamı olarak bir sıralanmaktadır. (Figür: 22).

Kalede duvar yapısı olarak değerlendirilebilecek mimari izlere rastlanmamıştır. Bölge arazisine uygun bir görünüm vermektedir. Doğu-batı doğrultulu olan kale, 1650 m. yükseltiye sahiptir. Doğru Kalenin, Ömerhacılı (Kuş) Kalesi, Eğri Kale ve Yıkık Kale ile aynı dönemde ve geçici bir süreyle iskan gördüğünü düşünmekteyiz.

Yıkık Kale

Kaman ilçesine bağlı Ömerhacılı kasabasının yaklaşık 1 km. kadar, Ömerhacılı (Kuş) Kalesinin ise 400 m. kadar kuzeydoğusunda yer almaktadır (Figür: 23). Ayrıca Eğri Kale'nin hemen kuzeyindedir. Yakın zamana kadar kalenin doğal yapısında kullanılan anakaya, bir taş ocağı tarafından taş çıkarmak amacı ile kullanılmış ve kale bu sebepten ötürü büyük oranda tahrip olmuştur.

Hemen güneyinde su kaynakları bulunmaktadır. Bölgenin diğer kaleleri olan Ömerhacılı (Kuş) Kalesi, Doğru Kale ve Eğri Kaleye göre daha düşük bir yükseltiye sahiptir ve yükseltisi yaklaşık 1440 m. kadardır.

Kale kuzeydoğu ve güneybatı doğrultuludur. Diğer kaleler kadar olmasa da çevreye hakim bir noktada yer almaktadır. Kalenin güneyinde kesme taşlardan kuru duvar tekniği ile yapılmış ve özelliğini kısmen kaybetmiş duvar yapılarına rastlanmıştır. Bu görünümü ile Demir Çağına tarihlendirilebilir. Ancak bu verilere şüphe ile yaklaşmak gerekir.

Sıdıklı (Kulpak) Kalesi

Kırşehir merkez ilçeye bağlı Sıdıklı köyünün Kulpak mahallesinde yer almaktadır (Figür: 24). Bölgeye kısmen hakim bir noktada bulunan kalenin kuzeyi uçurum olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan düşünüldüğünde kalenin girişi güneyden verilmiştir. Kale verimli bir arazide yer almaktadır. Kalenin güneyinden gelerek doğusunu dolaşan küçük bir çay bulunmaktadır. Kırşehir Kaleleri içerisinde yükseltisi en düşük olan kaledir. Kalenin kuzeyinde Sıdıklı baraj gölü, güneyinde ise Hirfanlı baraj gölü bulunmaktadır.

Kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu Sıdıklı Kalesi 1040 m. yükseltiye sahiptir. Köy yerleşmesinin içerisinde kalmasından ötürü büyük oranda tahrip olmuştur.

Sıdıklı (Kulpak) Kalesi günümüzde ikiye bölünmüş durumdadır. Doğu ve batı yerleşmeleri olarak adlandırabileceğimiz bu bölümler tali bir yol ile birbirinden ayrılmaktadır. Ayrıca iki yerleşmeyi birbirinden ayıran tali yolun altından, kayaların içinden akarak gelen su kaynakları da bulunmaktadır. Batı yerleşmesi, doğu kısmına oranla daha fazla yükseltiye sahiptir. Bu yerleşmede ne amaçla kullanıldığını tespit edemediğimiz kaya oyuklarına rastlanmıştır (Figür: 25). Doğu yerleşmesinde ise anakaya oyularak ya da tıraşlanarak yapılmış ve bir kaya yolu olarak değerlendirilebileceğimiz bir alan bulunmaktadır (Figür: 26). Ayrıca köy halkı ve bazı kaynaklar (Tarım, 1938: 48-49; Tarım, 1947: 21-22) doğu yerleşmesine yakın kısımlarda mağaraların bulunduğunu belirtmektedirler. Günümüzde mağaraların olduğu alanlar tümüyle meyve ağaçları ve evlerle kaplı olduğundan biz araştırmalarımız esnasında bu mekânları inceleyemedik. Ancak kalede yapılacak daha kapsamlı araştırmalar bu mağaraların ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

Kalede yapılan araştırmalarımız sırasında keramik verilerine ve kale hakkında fikir sahibi alabileceğimiz mimari kalıntılara rastlayamadık. Ancak kale gerek yapı olarak gerekse anakayanın görünümünden Demir Çağı görüntüsü vermektedir. Her ihtimale karşı bu konuya şimdilik şüphe ile yaklaşmak gerekmektedir.

Sonuç

Stratejik öneme sahip yollar üzerinde, askeri önemi olan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda savunma ve güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı ve burçlu yapılar olarak tanımlanan kaleler, binlerce yıldan beri dünyanın diğer coğrafyalarında olduğu gibi, çok önemli uygarlıklar barındıran Anadolu'da da siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik gelişim açısından önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Kırşehir ve çevresinin Anadolu'nun orta noktasında yer alan konumu, verimli topraklar üzerinde bulunması ve su kaynaklarına yakınlığı, bölgenin tarihöncesi çağlardan itibaren her dönemde yerleşim yeri olmasını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak bölgede Kalkolitik Çağdan başlayarak diğer tarihöncesi çağlara tarihlenen birçok höyüğe ve en erkeni M.Ö. III. bine tarihlenen bazı kalelere rastlanmaktadır.

Kırşehir ve çevresindeki kalelerin gelişim süreçlerine bakıldığında, bu kalelerin salt savunma amaçlı olarak inşa edilmediği, stratejik önemleri açısından birer geçiş noktasında yer aldıklarından, dolayısıyla ticari yollar üzerinde bulduklarından, aynı zamanda kenti koruyan ve içinde ekonomik yaşamın gelişimini sağlayan bir görünüme sahip oldukları da ortaya çıkmaktadır.

Kırşehir çevresinde yer alan kaleler birbirlerine yakın alanlarda konumlanmışlardır. Bunlardan Çayağzı (Cemele) ve Kızılcaaköy (Keçi) Kaleleri, Kırşehir'i batıya bağlayan ana güzergah üzerindedir. Büyük ihtimalle bu yolun kontrolünü sağlayan yerleşmelerdir. Kaman ilçesi yakınlarında yer alan Ömerhacılı (Kuş), Doğru, Yıkık ve Eğri Kaleleri ise M.Ö. II. bin buluntuları ile ön plana çıkan Kaman Kalehöyük'e çok yakın bir alanda bulunmalarının sonucu olarak bölgenin yerleşim tarihi ile paralellik gösterdiği gibi bölgenin Eskiçağ tarihi hakkındaki eksiklikleri tamamlayıcı nitelikte taşınlar. Bölgedeki diğer kaleler su kaynaklarına yakınlıkları ile dikkat çekerler.

Kırşehir ve çevresinde yer alan ve bu çalışmada ele alınan kalelerin tümü, bölgenin ve söz konusu kalelerin iskan tarihi hakkında yeni bilgiler verecek veya yanlış bilinenleri tamamlayacak niteliktedir.

KAYNAKÇA

- GÜNGÖRDÜ, Ersin (1989). *Kırşehir'in Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyon Alanları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- SEVİN, Veli (1998). "Tarihsel Coğrafya, Güzel Atlar Ülkesi", *Kapadokya*, İstanbul, s. 44-61.
- TARIM, Cevat Hakkı (1938). *Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I*, Kırşehir: Vilayet Matbaası, Kırşehir.
- TARIM, Cevat Hakkı (1940). *Kırşehir maddesi, Kırşehir, Tarih ve Coğrafya Lügati*, Kırşehir.
- TARIM, Cevat Hakkı (1947). *Kırşehir Tarihi*, II. Baskı, Kırşehir.

EKLER

FİGÜRLER

Figür 1: Çaya ğzı (Cemele) Kalesi Genel Görünüm

Figür 2: Çaya ğzı (Cemele) Kalesi Duvar Yapıları

Figür 3: Çaya ğzı (Cemele) Kalesi Duvar Yapıları

Figür 4: Çaya ğzı (Cemele) Kalesi Kaya Oyukları

Figür 5: Çaya ğzı (Cemele) Kalesi Soku

Figür 6: Kızılcaköy (Keçi) Kalesi Genel Görünüm

Figür 7: Kızılcaköy (Keçi) Kalesi, Yollar

Figür 8: Kızılcaköy (Keçi) Kalesi Duvar Yapıları

Figür 9: Kızılcaköy (Keçi) Kalesi Mekan İzleri

Figür 10: Yağmurlu kale (Gavurkale) Genel Görünüm

Figür 11: Yağmurlu kale (Gavurkale) Duvar Yapısı

Figür 12: Yağmurlu kale (Gavurkale), Tümülüs

Figür 13: Yağmurlu kale (Gavurkale) Su Tüneli

Figür 14: Ömerhacılı (Kuş) Kalesi Genel Görünüm

Figür 15: Ömerhacılı (Kuş) Kalesi Duvar Yapısı

Figür 16: Ömerhacılı (Kuş) Kalesi Duvar Yapısı

Figür 17: Ömerhacılı (Kuş) Kalesi Duvar Yapısı

Figür 18: Ömerhacılı (Kuş) Kalesi Su Tüneli

Figür 19: Ömerhacılı (Kuş) Kalesi Soku

Figür 20: Eği Kale Genel Görünüm

Figür 21: Eğri Kale Su Tüneli

Figür 22: Doğru Kale Genel Görünüm

Figür 23: Yıkık Kale Genel Görünüm

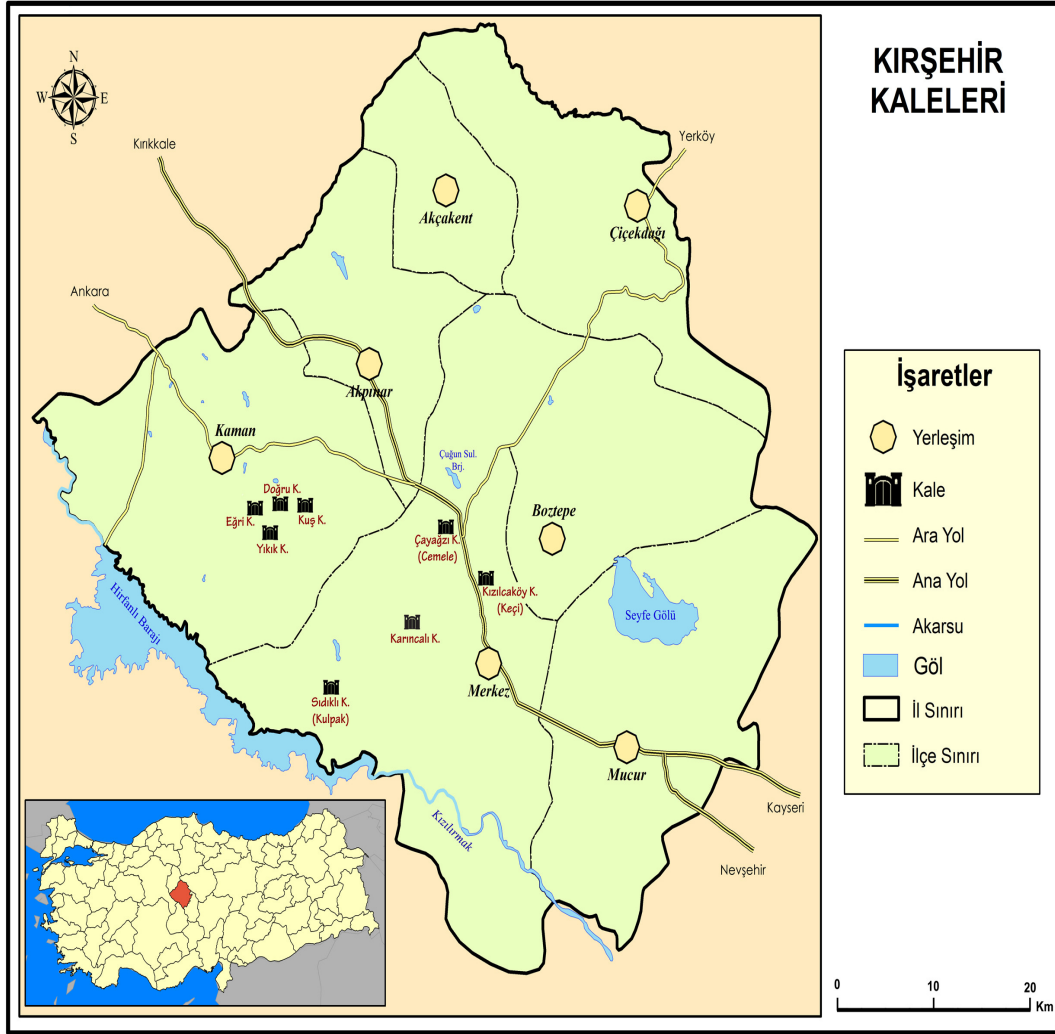
Figür 24: Sıdklı (Kulpak) Kalesi Genel Görünüm

Figür 25: Sıdıklı (Kulpak) Kalesi Kaya Oyukları

Figür 26: Sıdıklı (Kulpak) Kalesi

Figür 27: Kırşehir Kalelerinin Dağılımı